

מוכנות לבראייל בגיל הרך (3-5)

נילי קליין
מרכז אלייע

הילד הרואה חשוף לכתב ולקריאה כל הזמן, דבר המעלה את המוטיבציה שלו לקראת לימוד הקריאה. הילד העיוור לא פוגש בכתב בראייל, אלא אם כן כותבים לו בבראייל ומקריאים לו ספרים הכתובים גם בבראייל ונותנים לו לממש את הכתב.

היות שכתב הבראייל נקרא באמצעות קצות האצבעות, תהליך ההכנה לקריאה שונה מתהליך הקריאה דרך העיניים. התינוק העיוור עלול להירתע ממגע עם חומרים שונים. התגובות השליליות יכולות להתבטא בבכי או ברתיעה וסגירה של כפות הידיים. במקרה כזה, צריך קודם כל לחפש את הסיבה לרתיעה (אולי הילד סובל מסף גירוי נמוך).

חשוב להביא את הילד במגע עם כמה שיותר חומרים וטקסטורות, משום שהידע של הילד ייבנה דרך הידיים. עליו להגיע למצב שבו ידיו תהיינה פתוחות ותוכלנה לבדוק את הסביבה. לאחר החשיפה לתחושות למיניהן מגיע שלב ההתעסקות בחפצים ובדיקתם. בשלב הבא הילד ילמד את התכונות של החפצים.

לאט מתפתחת המוטוריקה העדינה. הילד לומד לתפוס חפץ בידיו, להכניסו לתוך קופסה ולהוציאו ממנה וכן להשחיל. השלב הבא הוא שלב המיון של

ה עין משמשת אותנו יותר מכל חוש אחר. דרכה אנו קולטים את כל הגירויים החזותיים הסובבים אותנו, ובעזרתה אנו מעבדים מידע רב. אנו חשופים מגיל רך מאוד לאותיות, למילים ולמשפטים הפזורים בכל עבר. אחר כך אנו מקשרים אותם לצליל ולאחר מכן רוכשים את הקריאה/כתיבה.

לגבי האדם העיוור משמש כתב הבראייל תחליף יעיל לקריאה/כתיבה. אך כיצד אנו מכינים את הקרקע ללימוד הבראייל? כיצד עובדים עם תינוקות ומכינים אותם לקראת קריאה/כתיבה של בראייל?

התינוק הפיקח יוצר קשר ראשוני עם העולם דרך חוש הראייה. הוא קודם כל מסתכל ועוקב. שימוש בחוש הראייה מהווה את הלמידה הראשונית שלו. לעומתו, התינוק העיוור תלוי בתיווך של הסביבה – המשפחתית או החינוכית – כדי להכיר את אותה סביבה.

התינוק העיוור חסר את הספונטניות ביצירת קשר עם הסביבה, בשל מוגבלותו הטכנית. יש צורך מראשית חייו לחשוף אותו למגוון של תחושות ומצבים, צלילים וריחות, כדי שלא יפתח רתיעות והיסוסים במפגש עם הלא־מוכר.

העיוור לומד לצעוד קדימה כאשר גופו מוצמד אל הקיר, והמבוגר עומד מולו ומגיש לו את שתי ידיו. הילד צועד קדימה בעזרת המבוגר ואחר כך חוזר אחורה עד הקיר. בעזרת הקיר הילד מקבל את התחושה של צעידה קדימה ואחורה. הקיר עוזר לו למקם עצמו ביחס לחלל.

כך הדבר גם לגבי לימוד צדדים. הילד נשען על הקיר ופונה ימינה, כך שידו הימנית נצמדת אל הקיר. בדרך זו הוא לומד "על בשרו" מהו צד ימין. אותו תהליך נעשה לגבי צד שמאל.

לאחר שהילד מזהה את צד ימין וצד שמאל שלו, אפשר לעבור להתמצאות בכיוונים במרחב. הילד עומד להכיר מה נמצא מימינו ומה נמצא משמאלו, וכך הוא לומד את מיפוי החלל. רק לאחר שהילד יודע ומבחין בין הצדדים אפשר לעבור להתמצאות בדרך.

לסיכום, לאחר שהילד העיוור שולט במוטוריקה עדינה, תירגול ברגישות של קצות האצבעות וכיוונים, אפשר להתחיל ללמד אותו בראייל. חשוב לזכור, שהשוני בין ילדינו הרואים לבין אלה שאינם רואים הוא טכני בלבד. ■

דברים עדינים יותר. על הילד לחוש בקצות אצבעותיו את השוני בין חפצים (למשל, בין גולות לעדשים).

בשלב הבא ניתן להעביר את קצות האצבעות על פסים וקווים. תהליך האכילה העצמית חשוב גם הוא, כיוון שהילד לומד לשלוט בידי ולהוליכן מהצלחת אל הפה ובחזרה, לשנות מבלי לשפוך את הנוזל וכו'.

התמצאות במרחב

הילד הרואה לומד על דרך החיקוי. אצל הילד העיוור לא קיים חיקוי והוא לומד באמצעות הניסיון וההמחשה. לכן, למידתו יותר איטית ודורשת יותר חזרות לפני שיוכל להפנים את המושגים. הילד העיוור לומד את העולם דרך גופו, וגופו של שמרכז את הלמידה. עד שהילד לא יכיר את העולם ביחס לגופו, הוא לא יוכל לעשות השלכות לגבי הסביבה. לכן, מתחילים ללמוד מושגים כגון: ימין-שמאל אך ורק ביחס לגוף.

מינקות שמים דגש על הכרת הגוף: שמות הגפיים, מיקומם, תפקידם ומילים הקשורות להפעלתם. היות וליד העיוור אין סכמת גוף חזותית, הוא לומד את גופו בצורה שיטתית באמצעות תיווך המבוגר. הילד

כמה מילים מתוך הרהורים רבים...

שרה בר-נוי

קרן אור

רציתי לאפשר לה איכות חיים טובה יותר עבודה ולהביא לחייה שמחה והנאה. הרגשתי כי בילדה כבויה זו מסתתר פוטנציאל אדיר.

הוריה בוכים ומודאגים, "מה יצא ממנה...! איך נתמודד?" והמשפחה כולה קורסת וכמעט מתפרקת.

ואמנם, לאחר מאבק עלה הדבר בידי, ונעימה הגיעה ל"קרן אור".

ת נעימה פגשתי בפעם הראשונה בביה"ח "אלין", שם ביקרה במעון יום. היא היתה אז קטנה, יפה ועדינה. עיניה כבויות, עורה לבן חיוור וגופה חלש. אינה מסוגלת להלך ברגליה, אינה מדברת, שוהה שם בין ילדים נכים, פכחים.

הרגשתי כי אין מקומה שם... הרגשתי צורך לקחתה בידי ולהביאה אלינו ל"קרן אור" ולתת לה מסגרת המתאימה לה, עם הכלים הדרושים עפ"י צרכיה.

א